

A 5062.

2.

Taani Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
34944

~~23049~~

Metsakaitse põhijooned.

A. Mathiesen.

Metsakaitse, sõna laiemas ulatuses sisaldab võitlusabinõude käsitamist mitmesuguste kahjulikkude faktoritega, millede tegevuse tõttu saab metsa olelu küsitavaks või jääb enam-vähem põdema. Metsakaitse mõiste alla kuulub seega võitlusabinõude käsitamine seente, putukate, loomade, loodusjõu ja inimese hävitustöö vastu. Kitsamas mõttes sõna „metsakaitse“ all tuleb mõista võitlust metsa hävitava inimesega ja peaasjalikult kaitse korraldust metsa alalhoidmiseks metsa omaniku enese piiramata omakasu püüetest juhitud metsahävituse puhul. Mõned autorid nimetavad viimasele mõistele vastavat kaitset „kõrgemmetsakaitseks“, kuna võitlus putukatega, seentega jne. „alammetsakaitse“ moodustab. Metsakaitse kitsamale mõistele vastavalt on rajatud terminid: „metsakaitse seadus“, „metsakaitse komisjon“ j. m.

Käesolevas töös kavatsen peatuda kõikide meie kodumaa metsade tähtsamate kahjurite juures, iseäranis aga selgitada küsimust metsakaitse kohta, seda sõna kitsamas mõttes võttes. Arvan, et oleks palju otstarbekohasem viimasel juhusel sõna metsakaitse asemel tarvitada sõna: metsahoid: — metsahoiu komisjon, metsahoiu seadus jne.

I Metsateadlaste päeval oli meil juhus kuulda, kuivõrt suure hävituse sünnitavad putukad meie metsades. Ajalehtede veergudelt leiame õige sagedasti teateid inimese käe läbi sündinud laastamistest. Tahes-tahtmata säed-endale küsimuse: kes on siis see kõige suurem laastaja?

Pean tähendama, et nii metsa laastamiste, kui ka putukate vigastuste puhul sünnivad sarnased silmatorkavad muudatused metsa habituses, mis panevad kohkuma iga nägija, kuna tihtilugu aeglase tempoga minev, ning puid seest urgitsev hävitus kahesilma vahele jääb.

Täpsad andmed metsa vigastuste kohta meil kahjuks puuduvad, kuid arvan, et ei eksi kui ütlen, et kõige suuremaks hävitajaks

on olnud nii meil, kui ka mujal, inimene ise; järgmisel kohal asuvad meie kliimas seemned ja siis putukad.

Seened on sagedasti putukate eelkäijateks, nõrgestades puude tervisliku seisukorra ja tehes neid seega putukatele kättesaadavaks. Iseäranis on seda kõikide puu juuri vigastavate seente juures märgata, kus seemned ise tähelepanemata jäävad, ning auklist puude väljakuivamist, mis sagedasti kuuse metsades ilmsiks tuleb, mitmesuguste koorejärasklaste süüks pannakse. Tegelikult on need siin teisel kohal ja nad on ainult kiirendanud seente läbi vigastatud puude väljakuivamist. Eriti palju kahju sünnitab meil *Trametes radiciperda*, mille vigastuste tõttu on karjamaa puudest kaugelt üle poole seest mädad. Ka pae raionis on selle seene vigastuse tõttu kuuse metsad tihtilugu juba 40—50 a. kirvele ohverdatud. See on muidugi sarnasel juhul, kus paas ainult mõne tolli paksuse huumuse korruga kaetud ja neis metsades, kust soovitakse veel tarbepuud saada.

Teine juurivigastav seen *Agaricus melleus* esineb küll sagedasti, kuid üldiselt on selle seene vigastused vähemad, kui eelmise seene omad. *Agaricus melleus* sünnitab nii kuuse kui ka männi metsades tihtilugu suuremaid auke. Silmapaistvaks on ka koorepõlendiku seen *Peridermium pini f. corticola*, mida meil juba 30—40 a., eriti lihava kasvuga, männimetsades leidub. Harilikult esineb see seen aga vanades metsades.

Ka lehtpuu metsades on seente hävitus suur. Raske on leida üht vanemat haava puud, mis seentest täiesti puutumata ja ka kase metsades põeb suur arv puud seente haiguste all, mis peaaesjalikult *Polyporus*'te perekonda kuuluvate seente läbi sünnitatud. Iseäranis tuntav on seente poolt tehtud kahju I bon. kase metsades, kus tuleb seente vigastuse tõttu saata kallihinnalised tarbepuud küttepuidena turule.

Kohutava pildi omasid okaspuu metsad okka-rooste haiguse levimise tagajärjel viimastel aastatel. Ja paistab, et inimene on liig nõrk ja jõuetu võitlemiseks nende nägemata miljardide eostega.

Mis puutub putukatesse, siis on neid kergem näha ja leida ja seega ka hõlpsam võitlust nende vastu teostada. Suurt massilist hävitust putukate poolt meie metsades karta ei ole. Klassilised kahjurid, nagu näiteks okkaliblikad, maiputukad, männakerajad ja männalookejad, tulevad meil piiratud arvul ette ja on seega üldiselt võttes liig väikese tähtsusega. Suuremaid vigastusi võivad teha meil koiliblikate hulka kuuluv männa pungvõrse mähk-

leja *Retinia buoliana*, metsaednikud — *Myelophilus piniperda* ja *Myelophilus minor*, suur männa kärsakas *Hylobius abietis* ja kuuse koorejärasklane — *Ips typographus*. Massiliselt esineb tihtilugu, nagu seda hra Zolk siin läinud aastal refereeris, männa-vaablane — *Lophyrus rufus*. Ta külastab harilikult vähem väärtuslikke puiestikke soostel ja kõhnadel liiva-maadel, tuleb ette peaaesjalikult puiestiku serval ja seega ei oma tema poolt tehtud kahju katastroofilist iseloomu, väljaarvatud ehk mõni üksik juhus.

Putukate massilise esinemise puhul võib asjade käiku jälgides leida, et inimene siin ühe või teise talitusega sagedasti nende putukate levimisele kaasa on aidanud. Ilma inimese kaasabita suu-remal jaol putukatest meie kodumaa niiskes ja relatiivselt külmas kliimas ei ole suurt edu. On tarvis ainult ettevaatust ja rõhku selle peale panna, et meie oma tegevusega putukate signemisele kaasa ei aitaks.

Missugust võitlusviisi siis tarvitusele võtta putukate ja seente hävitamiseks? Arvan, et kõige kindlam abinõu on kirve otstarbekohane kasutamine. Kirves olgu metsamehel alati selleks, mis kirurgil nuga. Nii seente, kui ka putukate poolt vigastatud puud tuleks võimalikult aegsasti väljaraiuda. Ekslik oleks väljaraiuda ainult neid puid, mis putukate vigastuste tõttu juba täiesti kuivanud ja ka kännust kuivad, Ümberpöörduvalt, raiuda tuleks just neid puid, mis alles kuivama hakkavad, kus koorejärasklased alles sees ja mis kännust harilikult täitsa toored. Siis oleks võimalik putukaid hävitada. Raiuda tuleks suve algusel enne tõukude ja röövikute nukkumist. Peale raiumist puu ära koorida ja koor ära põletada. Kui koorejärasklaste auke tahetakse sulgeda, siis raiuda ennem üks puu rohkem, kui vähem. Mikspärast rääkida sarnastest elementaar-asjust? — Jah, kahjuks ei panda sellele küllalt rõhku, kardetakse toorest kändu ja jäetakse selles kartuses asja likvideerimine järgmiseks sügiseks, kus aega rohkem ja känd „kindel“ oleks. Ka seaduse ning ajutise juhatuskirja sõnad nõuavad ettevaatust: „raiuda võib ainult neid puid, mis putukate poolt elujõuetuseni vigastatud“. Lühidalt võttes oleks minu sooviavaldused kaitse korraldamiseks putukate ning seente vastu järgmised:

1) Okaspuude lankide ülestöötamine ning materjalide väljavedu sündigu võimalikult ühe talvega. Raide peale ärgu üldse jäetagu ei küttepuid ega ka hagu. Siis ei oleks putukatel asukohta ja ka kultiveerimine oleks kindlamal alusel, sest noori taimi lämmatav rohi ilmub normaaloludes rikkalikult alles järgmisel aastal, see on teisel suvel peale metsa maharaiumist.

2) Esimesel aastal peale raiumist on küll *Hylobius*'e vigastusi karta, kuid seda saab väikeste kraavikeste abil kõrvaldada

3) Koorejärasklaste vigastuste puhul tuleb puude väljaraiumist energilisemalt teha, siis kui puu veel toores.

4) Puhastus- ja hõrendus-raiete juures okaspuu metsades seal, kus hagu maha jääb, tuleb raiumist ette võtta suve lõpul, juuli kuu viimastel ehk augusti kuu esimestel päevadel. Siis on putukad juba munenud, kuna järgmiseks kevadeks on haod juba kuivad ja putukaid enam juurde ei meelita.

5) Männi ja kuuse tüved, mis kannust üle $1\frac{1}{2}$ tolli jämedad, ei kuiva kergesti ja sinna võivad veel järgmisel suvel putukad sisse minna, sellepärast oleks parem neid hõrenduse juures kohe väljavedada.

6) Lehtpuu metsades on seente haigusi rohkem karta, kui putukate vigastusi, sellepärast on siin parem raiumist ettevõtta talvel, kus eoste laialilagunemist haavade ja kriimustuste kaudu vähem karta. Ka võiks seda tööd õige vara kevadel teha. Niisama tuleks ka talitada nende okaspuu metsadega, kus kõik hõrendamisel saadud materjal kohe väljaveetakse.

Möödamannes olgu tähendatud veel mõni sõna metsloomade poolt tehtud vigastuste kohta.

Käesoleva sajandi algul kannatasid meie metsad õige suurel määral põtrade tehtud vigastuste all. Praegugi võib veel kvartalite viisi leida metsa-alasid, kus iga teine kuusk on üheltpoolt pinna kõrguselt kooritud, mille tõttu on mädanik sisse tunginud ja puud üles porsunud. M. Sievers omas Balti metsade ülevaates arvab, kui põtrade vigastusele ei saa piiri panna, siis tuleks juba järelekaalumisele võtta selle jahilooma arvu piiramine. Nüüd, peale ilmasõda on säilinud ainult paar üksikut põtra ja sellepärast ei ole praegu enam põhjust nende vigastuste üle kaevata. Küll teevad aga pea igal pool suurt kahju jänesed. Haavikuemand ei lepi üksi haabade koorimisega, vaid valib omale närimiseks eestkätt meie kõige kallima puuseltsi — tamme. Kus leidub jäneseid, seal ebaõnnestuvad tamme kultuurid, juhusel kui kultuurid jäetakse ilma erakorralise kaitseta.

Kitsi, keda vene ja läti sõdurid ilmasõja ajal armutult hävitasid, leidub kohati juba suuremal arvul ning ühtlasi kasvab nende loomade poolt tehtud kahju. Mitte üksinda oma «nühkimisega», mille ohvriks langevad eestkätt välismailt sissetoodud okaspuud, vaid ka saarte, tammede, jalakate ja *abies*'te ladva tippude ära-

hammustamisega teeb sikk suure kahju. Kohati on viimane kui saar kitse närimise tõttu põõsaspuuks muutunud.

Kõiges selles on ka inimene teataval määral süüdi: ja hiir harastamise tõttu võttis ta looduse ühekülgse kaitse alla, kaotades sellega tasakaalu, mis oli väljakujunenud üksikute loomade tegevuse vahel. Sel puhul tahaks ~~tahaks~~ ütelda, et ühekülgne kaitse muutub alati teises suunas hävituseks.

Loodusjõudude poolt sünnitatud hävituste hulka kuuluvad: tuule, tule, vee ja temperatuuri ekstreemide mõjul sündivad kahjud.

Tuule suhtes tuleks meil mõduandvaks lugeda eeskätt neid tormi, mis sügisel, see on augusti, septembri ja oktoobri kuudel metsas tuuleheidet ja tuulemurde sünnitavad: Kõige suurema kurja sünnitavad mitte valitsevad tuuled, vaid tsükloonid, kus terved metsa osad tuulest heidetakse. Kardetavaks kohaks on külma põhjaga märjad maad, kus tuuleheidete kõige kergemini sünnib. Kõige kindlam meie harilikkudest metsa puudest tuuleheidete ja ka tuulemurde vastu on kask, kuna haab poolelt pikkuselt kergesti murdub. Niisama murdub ka mänd kergemini kui kask, kuna kuusk kergesti heidetakse.

Paistab, et igas üksikus maakohas tsükloonide liikumise suuna teatud kuudel enam-vähem ühetaoliselt kordub, sünnitades suuri kahjusid kas aast-aastalt, ehk kord üle mitme aasta. On tõenäolik, et kardetavate tuulte kohta üht ühist suuna kogu Eestis jaoks kindlaks määrata oleks ekslik. Juba varem kord esinesin Metsateadlaste päeval sooviga, et tuulte kohta, peaaesjalikult tuuleheidete järele statistilisi andmeid kogutaks. Pean omaks kohuseks seda soovi praegu uuesti korrata.

Metsapõlemiste arv üldiselt võttes on Eestis kaunis piiratud, s. o. võrreldes teiste põhjapoolsete riikidega. Võiks arvata, et kogusummas iga aasta kohta langeb keskmiselt paarisaja ha osa metsa tuleroaks, sünnitades kahju, mis ulatab 200.000 kuni 500.000 margani. Erakorraliselt palju põlemisi oli aastal 1921, mil kahju 2.000.000 margani tõusis. Põlemise põhjus suuremalt osalt jääb teadmata, kus see on juurdusega selgitatud, seal on peaaesjalikult tulega ettevaatamatult ümberkäimine põhjuseks. On kindlaks tehtud üksikuid juhuseid, kus mets kuritahtlikult põlema süüdati. Peab tunnistama, on veel inimesi, kes arvavad, et metsa põlema süüdates saavad kättemaksta metsaametnikkudele ja metsavahtidele karistuste eest, mis järgnesid omavolilisele karjatamisele, jahipidamisele j. n. e.

Ligikaudu 10% metsapõlemiste juhustest tuleks rongide vedurite arvele kirjutada.

Lääne-Euroopas kannatavad metsad tihtilugu vee puuduse all, mille põhjuseks liiga väike sademete hulk käsikäes suure auramisega. Meil võib ümberpöörduvalt arvata, et suurem osa kodumaa metsadest kannatab vee rohkuse all. Arvatavasti tõuseks kraavitamise abil vähemalt $\frac{1}{4}$ Eesti metsadest ühe boniteedi astme võrra. Peale selle leidub veel vähemalt sajatuhande ha osa neid rabasid ja ülemineku soid, mida saaks tulevikus kraavitamise abil metsastada. Teatud huvi äratavad viimaste aastate üleujutised, kus mitme kuu kestvusel suured maaalad vee all seisavad. Iseäranis on see tunda olnud Peipsi raionis. Mis on selle suure vee rohkuse põhjuseks? See küsimus pole leidnud veel kindlat vastust. Katsutakse kokkukõla leida Euroopa ilmastiku seisukorra ja maavärisemiste vahel. Võib aga olla, et ka teatud määral üle-euroopaline metsade laastamine sõja ja sõjale järgnevate esimeste aastate kestvusel on siin oma mõju avaldanud. On ju enne minevikuski sarnaseid juhu- seid konstateeritud.

Üleujutiste puhul, mis umbes kuni Jaanipäevani kestsid, surid välja esiteks kõik need okaspuud, mis ladva tipuni vees seisisid. Seal, kus vesi ainult noorte puude tüve alumist osa ujutas, kuivasid välja esimeses järjekorras kõik kuused. Mändidest ja kuuskestest paistsid nooremad puud olevat vastupidavamad, kuna ühel ja samal tingimisel vanad väljakuivasid. Haab oli nõrgem vastupidama, kui kask ja mänd. Võis isegi näha et vanemad pajud, kaks kuud vee all olles, ärakuivasid. Oli juhuseid, kus vee läbi nõrgestatud okaspuud mitmesuguste putukatele ohvriks langesid.

Vesi omas teistes variantides, see on lume, jäätise ja rahe näol, sünnitab vahel väikestel aladel tuntavat kahju; mägistel maadel võib see kahju silmapaistvaks muutuda, meil aga on need kahjud võrdlemisi tähtsusetu.

Mis puutub suitsu ning gaaside vigastustesse, siis sünnitas see omal ajal Pärnu Waldhofi vabriku ümbruses mitmekümne kilomeetri ulatusel metsameestele suurt meelepaha. Nüüd, kus tehaste kütteks väga vähe kivisüüt tarvitakse, pole meil suitsu vigastustest enam kuulda. Lääne-Euroopa tööstusrohketest nurkadest kuuldu aga alaliselt kaebusi sarnaste vigastuste kohta.

Ei või tõendada, et meie metsad päikse rohkuse ehk üleaaruse soojuse tõttu kannatanud oleks, väljaarvatud mõned üksikud juhused,

kus ebaõigelt tehtud külvid esimesel aastal juunikuul väljakuivavad, niisama ka õrnakooreliste puude koore ärakuivamine ebaõigelt võetud lankidel päikse põletamise mõjul.

Pakane võib kurja meil teha, kuid üldiselt mitte rohkem, kui Kesk-Euroopa maades. Talvel kõva külmaga pakatavad puud, sünnitades tehnilisi vigastusi, olles seega teerajajaks seentehaigustele puusse tungimisel. Kevadised hilised külmad näpistavad saare ja kuuse ladva-kasvusi, vahest harva ka mändidel. Kuid suurt massilist hävitust ei ole meil külmast kunagi olnud.

Seega lõpetan ülevaate nende vigastuste ja kahjude üle, mis karm loodus ja mõistusetu loomad ning pisielukad meie metsadele sünnitavad. Jääb järele üks olevus, kes „homo sapiens'i“ nime kannab. Väga ilus ja kenasti kõlav nimi! Kuid jälgides selle olevuse tegevust metsadega ümberkäimises, peab tahtmata küsima, kas see nimetus on ikka kõikide siia liiki kuuluvate olevuste tarvis mõeldud.

Iga lind ja vähemgi loom kannab kõige suuremat hoolt, et järeltuleval põlvel hää oleks; ka putukaid jälgides näeme, et nemad juba mune munedes viimaseid toidutagavaraga varustavad, et järeltulijail oleks leida tarvilisel määral toitaineid. „See on looma instinkt,“ öeldakse. Olgu see kas või instinkt, kahju ainult, et inimesel seda instinkti alati ei leidu ja temal küllalt tarkust ei ole selle instinkti järele aimamiseks.

Inimene on see olevus, kelle poolt sünnitatud metsahävitamise vastu võitlust vist küll kõige varem alustati. Mõnisada aastat tagasi ei olnud juttu sellest, et putukad ehk seened metsa hävitaks, küll oli aga juba abinõusid inimese hävitava tegevuse piiramiseks. Milles ilmutab end inimese kuritegevus metsa suhtes ja mis selle kaitseks teha? Kõiki inimese poolt tehtud kahjusid võime jagada kahte liiki: 1) võera vara hävitamine ja 2) oma vara hävitamine. Esimese liigi kahjude kaitseks on rahukohtu nuhtluse seaduse peatükk XIII, kuna teist liiki hävitamine on käsitatud metsahoiu-seaduses (Mets. sead. V raamat) ja rahukohtu nuhtluse seaduse § 57 täiendustes.

Omavoliline metsaraiumine esineb meil kaunis tihti. Iseäranis kurja kuulsusega selles suhtes on Laiksaare ümbrus Pärnumaal ja Kodavere Peipsi raioon. Laiksaare raioonis tõusis enne sõda sellekohaste protokollide arv kuni paari sajani. Teistes riigimetsades piirdus see paarikümnegaga. Sõja ajal läks omavoli tarvitamine suuremaks, kuid valveametnikud ei saanud mitmesugustel põhjustel endist viisi siin talitada, nii et süüdlasest said ainult

üksikud karistada. Peab ütleva, et sõja- ja sellele järgnevail aastail meil Eestis ei omandanud omavoliline metsaraiumine kunagi täiesti katastroofilist ilmet. Linnade lähedal asuvad metsad, nagu Tartu juures asuv Tähtvere ja Vasula mets tehti kohati küll hõredaks, kuid mets, kui sarnane säilis. Välismaail, näiteks Viini lähemas ümbruses kujunes aga omavoliline raiumine kohati sarnaseks, et tekkisid täiesti paljasraided. Praegu on välismaadel siiski igal pool jälle endine kõva kord metsavalves sisseseatud, meil aga tundub olevat veel nagu mõni kruvi lahti.

Ei tahaks siin eriti süüdistada ei valveametnikke, ei ka metsaülemaid, neil on ju tegemist nii riigimetsaga, kui ka talumaadega, mõlemad on seega tööga üle koormatud ja ei jõua igat seadusest üleastumist päevavalgele tuua. Pea puudus tundub selles, et metsaseadus ja sellega kooskõlas olev nuhtlusseadus meil kodumaa oludele vastavalt uuendamata ja needki vene seadused, mis maksivad, on ametnikkudele seaduse-raamatute puudusel kättesaamata.

Teatud määral halvavalt mõjub ka asjaolu, et karistused on liiga nõrgad, kuna valveametnikkudel aga kohtuskäimise protseduur palju vaeva, aega ja kulu nõuab. Asja kergendamise vene seadustes „kriminaal kohtupidamise korras“ ette nähtud § 1187 järgi ei leia kunagi enam käsitamist, olgu küll, et vene kohtuministeriumi poolt omal ajal mitmel korral seda ringkirjade abil rõhutati. Erilist kaitset omavoliliste raiumiste vastu vajavad meil kallimad tarbepuu liigid: tamm, saar ja vaher. Leidub metskondi, kus viimanegi käevarre jämeduseks saanud vaher on väljaraiutud. Võib olla on siin paremaks kaitseks, kui riigimetsa-valitsus teeks energiliselt kihutustööd et sarnaseid tarbepuid iga talu ise endale kasvatama hakkaks. Majapidamises on neid alati vaja ja kui osta ei saa, siis kiputakse neid oma käega võtma. Sarnast peenemate puude omavolilist raiumist, mis väiksel arvul, kuid alaliselt sünnib, on metsavalitsusel pea võimata jälgida, sest see viiakse ju seljas metsast välja, nii et ühtegi jälge järele ei jää.

Kahju, mis sünnib metsadele omavolilise raiumisega, jääb kaugele varju kahjust, mis sünnib karjatamise läbi. Pealegi ei paista karjatamisega tehtud kahju kohe silma, vaid võib vahest alles mitmekümne aasta pärast ilmsiks tulla. Omavolilisi karjatajaid tuleks jagada kahte liiki: ühed, kes käivad salamahti metsas, teised, kes varustavad end küll karjatamise piletiga, kuid seal juures ei mõtlegi lubatud kohas karjatada, vaid kipuvad metsa pääsedes ikka sinna, kus magusam toit loomadele, s. o. raiestikkudele. Ja

kõige suurem peavalu metsameestel, mis kõrvalt vaatajale küll lõbusat nalja teeb, seisab selles, et need, kes sel teel metsa kulul omal karjaga kukurt täidavad, seal juures tulevad metsateadlasi ajalehe veergudel ja mujal kus saab pilkama, et teie ei teagi, kui hästi karjatamine metsa peale mõjub ja kuidas see puudele tarvis on. Ühe metskonna kohta on üksainus metsaülem, kuna karjatajaid palju ja nende seas on mõnigi, kes sulge paberit pidi vedada oskab, — mine ja sõdi siis seal!

Et karjatamine metsale kahju teeb, selle juures ei kahtle ükski kaine mõistusega inimene, olgu ta siis põllumees, metsamees või lihtsalt mõni huvirändaja, kel juhus olnud metsi vähegi tähelepanevõime pilguga vaadelda. Puu taimetele on sedasama tarvis, mis põllu taimetele. Kui põllumehel mõtet ei ole kinnitallatud karjamaale seemet maha raputada, siis ei saa arvata, et puu end seal hästi tunda võiks, iseäranis noores eas. Ka puu juurtele on tarviline, et kobe muld ja õhk juurtele ligi pääseks. Osalt karja sõtkumisest saadud vigastuste ja õhu puuduse, osalt aga liig kõvaks sõtkutud mulla kihtidesse edasitungimise raskenduse tõttu hakkavad karja poolt täiesti äratallatud maal, nagu seda suurem jagu meie karjamaadest on, kuuse juured põdema ja juba 30—40. a. on suuremal jaol puudel juurtest ülestungiv puna mäda sees. Seal, kus kari ajuti metsas käib, on see viga küll vähem, kuid täiesti kõrvaldatud ta ei ole. Ka tüve osa saab karja läbi palju kannatada. Näiteks on 2—4. a. männid nõnda õrnad, et kui loom neile peale astub, siis sellest ka küllalt on, et need põdema jäävad ja osalt väljagi surevad. Kuusk peab küll rohkem vastu, kaotades küll vahest ladva, kuid ajab siis ühe ladva asemel kaks. Tihti jääb kasv puudel mõneks hääks aastaks kinni. Veel vanemas eas, 50—70. a. puude juures, võib noores eas karja poolt tehtud vigastusi jälgida: puud on tüve alumises osas tihedalt asetatud kõvaks kuivanud okstega ümbritsetud, leidub kahę ja kolmeharulisi puid, puiestikud on tihti sellejuures puuduliku täiusega, puiestiku koosseisus leidub valgeid leppi. Kui muld juhtub niiske või märg olema, siis muutub loomade sõtkumisest maapind künklikeks. Kui metsas mõni kraav on, tallatakse see loomade poolt kinni. Kergetel liiva-maadel võib aga liiv karjatamise puhul kergesti liikuma hakata. Ja kas tasub karjatamisest saadud tulu kogu need metsa kahjud? Ei saa siin arvudega tõendada, kuid paistab, et saadud kahju on suurem. Vastuvaidlemata sünnib vahest karjatamise läbi metsa uuendamise puhul ka teatud kasu. Kari purustab sõtkumisega kamara korra ja teeb

mahalangevale seemnele mineraal-pinna kättesaadavaks. Kuid siin on raske piiri panna: niipea, kui uuendus olemas, tuleks lõpetada karjatamine. Kõige parem oleks, kui kari otsekohe peale raiumist raiestikku aetaks ja maapind kohe mustaks sõtkutaks, olgu see siis okas- või lehtpuu metsas. Muidugi võib see seal sündida, kus mingit eeluendust ei olnud. Aga takistus seisab selles, et esimesel aastal normaal-puiestikku raiudes karjal raide pealt ka midagi võtta pole ja keegi oma loomi sinna ajama ei hakka. Seal, kus langi ülestöötamine kaks aastat kestab ja esimesel talvel raiutud lank alles teisel kevadel metsavalitsusele üle antakse, leidub söödavat rohtu rohkesti, kuid harilikult on siin uuendus juba alanud, vähemalt lehtpuu metsades, ja kahju oleks seda karjatamisega vigastada. Kari võib uuendusele ainult seal kaasa aidata, kus on kamara oludele vastavalt maapinna mustaks sõtkumine võimalik ja sarnasele tallamisele kohe ka seemnete varisemine järgneks. Liig intensiivse karjatamise puhul, nagu seda väiksetel aiaga ümbritsetud karjamaadel näha, kaob ka uuendus, kuna liig nõrk karjatamine uuendusele ka midagi hääd ei võimalda.

Olen kord katseks lubanud kuuse-metsa raiestikul karjatamist, et näha, kuid võrd see uuendusele kaasa aitab. See oli Pärnmetsa vahtkonnas Tori metsas. Külamehele, kel karjapilet võetud, andsin käsu, et tema kari ainult teatud langi peal oleks ja kari pinna mustaks tallaks. Kuid see asi nii ei läinud: paari nädala pärast, kui seal jälle olin, oli lank küll ärasöödetud, kuid maapind oli liig vähe sõtkutud, ja külamees keeldus oma loomi sinna saatmast: «parem hoian loomad kodus, sealt pole enam midagi neil võtta.»

Hea oleks, kui asju nõnda tehtaks, nagu meie metsamehed seda soovivad. Lehma võiks veel kuidagi metsa lubada, kuid hobune ja lammas tuleks hoopis eemale hoida. Niisama ei tohiks lasta loomi metsa liig vara kevadel ja ka vihma järel.

Siis veel küsimus: kellele eesõigus anda riigimetsades karjatamisel, kas maatameestele või neile maapidajatele, kellel karjamaast puudus? Need kaks motiivi on alati põhjenduseks karjatamise soovide esitamisel. Aga kumbki põhjendustest ei ole alati küllalt tabav. Mul on metsaülemana tegemist olnud nendega, kellel maa lappigi pole, kuid meierei lähedust seega ära kasutavad, et omale suveks kaks-kolm lehma muretsevad, neid siis riigimetsas karjatamise loaga salamahti keelatud kohtadel hästi toidavad ja nii piimaga äri teevad. Leidub ka kohapidajaid, kes kogu oma maa karjamaa üleskünnavad ja siis riigilt karjatamiseks maad juurde

nõuavad. Paistab eeskätt, et on tehtud suur kultuuriline edusamm, kuid pea selgub, et on tehtud eksitus: suure ahnitsemisega on põllu alla rohkem võetud, kui peremees väetada ja korraldada jõuab, ja siin ei aita ka riigimetsas karjatamine. Kooskõla peab olema igal pool ja igas asjas!

Kui karjatamist väikekoha pidajatele või maata inimestele lubada, siis tuleks selle järele valvata, et ahnitsejad teistele ette ei tikuks. Tuleb mulle meelde vallavanem, kelle koht mitte vähem polnud, kui naabrihel, kuid kaks korda suuremat karja pidas. Siis käis see mees äsustistes palvetega, et karjamaa vilets ja kari nälgib, et aga karjatamise luba riigimetsa saaks. Ja sai ta loa ühte metsa ossa, siis oli ta varsti ka teises osas. Kord oli väike veeuputus, kus mõnele mehele tasuta karjatamise luba anti, siis oli ka kohe meie peremees „uppujate“ nimekirjas, olgu küll, et tema koht kõrgel seljakul asus. Ta oli uppumise vastu niisama kindlustatud kui Noa laev Ararati mäe harjal. Aga suurem mees, suuremad nõuded ja suuremad õigused! Ja kui seal veel seljatagune ka tubli, tehku siis metsaülem veel oma suu lahti.

Valusamaks küsimuseks karjatamise kõrval on olnud rohu kitkumine ja sirbiga lõikamine. Tagajärg on see, et sirbi asemel vikat tarvitusele tuleb ja tegelikult kitkutakse ainult valveametniku juuresolekul. Kui sarnane «pikavarrega sirp» raies-tiku peal noort võsu kaks aastat järgimööda tabab, siis tekib puu asemel põõsas, niisama tiheneb sellejuures alaliselt rohu juur. Mitu korda läbi põimitud raie jääb lõpuks lagendikuks. Kergema südamega ja lahkema käega võiks enne kas või kaht lehma raide peale lasta, kui kaht naist sirbiga. Ja ometi oleks see lubatav, kui ei oleks ka siin seda ahnitsemist. Arvan, et rohulõikamist võiks ainult hädakorral metsatöölilistele lubada, kuna võerastele seda piirata tuleks.

Otseteel inimese käte läbi tehtud puude vigastused paistid sõja ajal kord õige kasvavat. Kui varemalt mõni kelm karjapoiss omale kaselt mähka kaapis, ehk tohikust marjakorvi tegi, siis tuli sõja ajal perenaistel majapidamises aseaineid otsida: pasklepa koorest sai riidevärvi, kuuse vaigust tõrva seepi, ja ka paju koorte järele oli suur nõudmine. Metsas liikudes võis silm tihti helendavaid kooritud tüvesid leida. Nüüd on see katsumiseaeg mööda. Ainult seal, kus keset metsa mõni heinamaa tükk, võib sellega piirduvas metsa osas puude vigastusi leida. Siis olla mõnel pool veel iseäralised kurjad võtted, et «laagri» puid saada. Klopitakse kirve

silmaga kõige pakasema külmaga kuusekoor ümberringi umbes rinna kõrgusel ära. Selle tagajärjel kuivavad puud järgmisel suvel ära, ilma et keegi kuivamise põhjust teaks. Kus sarnased teod ilmsiks tulevad, peaks laagripuude müük üksikutele ärakeelatama — vigastatud puud metskonna kulul ülestöötama, vahtkonna viisi või sarnastele isikutele müüma, kelle kohta ühtki kahtlust olla ei saa.

Riisipere ümbruses kuulsin omal ajal, et seal endise mõisniku ajal metsa põletamist praktiseeritud, kui soovitud odavaid laagripuid saada; muidu mõisnik ei olla müünud.

Mõni sõna sõjaaegsete laastamiste kohta. Ilmasõja ja sellele järgnevatel esimestel aastatel hõrenesid metsad mitte üksi meil, vaid ka mujal Euroopa riikides, kohati suurte linnade, raudteede ja veeteede läheduses õige kiires tempos. Ka Kesk-Venemaal, kus metsade ala võrdlemisi suur, tundus suurte linnade ümbruses laastamist. Kivisiit ei suudetud kaugelt vedada, tuli puud põletada. Neid polnud aega ära kuivada lasta, vaid põletati toorelt. Inimesed olid koondatud sõjaväe ja muudesse riigiasutistesse ja seal ei küsitud kunagi, kas niisugust asja nagu puu, ka kokkuhoidma peaks.

Ajajärgul, mil sõjaliin meile lähenema hakkas ja kindlustustööd elavamaks muutusid raiuti ka Eestis siin ja seal ilma armuta suuremaid metsaalasid sellega vabastades kaitseliinidele laskevälju. See juures ei küsitud, kas mets noor või vana, on ta külitud või istutatud. „Osotop“ käis oma rada ja raius kütteks sealt, kus aga vähegi kerge raiuda ja väljavedada oli. — Öeldakse, et sõja järele mets hoogu saab kasvamiseks. See on ehk õige selles mõttes, et metsade pindala suureneb mahajäetud põldude ja väljasurnud külade arvel. Vanad metsade tagavarad on aga harilikult sõja järele kokku sulanud; meil vähemalt on see viimaste aastasadade kestel nõnda olnud.

Laastavale sõjale järgneb harilikult metsa laastamine. Sõja ajal on tarvis materjali mitmesuguste kindlustuste ehitusteks, peale sõda ehitusmaterjale rüüstatud ja mahapõletatud eluasemete ülesehitamiseks. Igalet sõjale, on see siis hästi ehk halvasti lõppenud, järgneb üks ehk teine reform sisemises elus, mis jällegi tihtilugu metsalt ohvreid nõuab. Sõda teeb sõdijatel rahvastel taskud tühjaks, on tarvis peale sõda abinõusid leida nende aukude täitmiseks. Nii kui mõni vana ametnik sel puhul oma hoiusummad või iluasjad välja peab puistama, niisama peab ka metsaomanik, on see siis riik või eraisik oma tagavarad revideerimise alla võtma ja nende

kõige intensiivsemat kasutamist läbiviima. Üheks sarnaseks tagavaraks on mets. Sarnase pilguga vaadatakse tema peale igalpool. Ainult raske on metsa suhtes äramäärata piir, kus lõpeb ülemäärane tagavara ja algab põhikapital, mis puutumata peab jääma. Selle põhikapitali puutumatus kindlustuseks ongi metsahoiu-seadus.

Suurem osa praegu Euroopas maksvaid metsahoiu-seaduseid on ilmunud läinud sajandi 80. ja 90. a-il. Üksikuid seadusega kaitstud metsa-alasid, kus metsa omaniku õigused piiratud, leidis juba XIV ja XV sajandil. Kõige vanemaks sarnastest seadustest võiks arvata XIV sajandil Helveetsias üksikute maakohtade jaoks maksma pandud metsaraiumise korraldused milledega lavii-nide hävitavat liikumist ära hoida ehk vähemalt selle hävitust piirata katsuti. Sellele järgnes metsaraiumise reguleerimine Austriale kuuluvas Alpi raioonis, eestkätt Salzburgi ümbruses. Prantsusmaal piirati metsaraiumist mägede raioonis juba XVII sajandil. Iseäranis karmid olid Prantsusmaal XVIII sajandil avaldatud metsahoiu-seadused. Prantsusmaa ja Austria metsahoiu-seaduste ülesandeks oli eestkätt vee reguleerimine jõgede ning ojade kaldail asuvate külade ja maanteede kaitseks. Ka Venemaal oli üksikute metsa-alade vaba raiumine piiratud näiteks kuulsad Taula metsad, n. n. „Tulskie saseki“ („Тулские засеки“), pidid kaitset võimaldama tatarlaste pealetungimisel. Neid raiuti ainult pealetungimise puhul, sest vaenlase liikumise suunas mahalastud puud teravaks raiutud okstega sünnitasid selle aja sõjapidamises küllalt hää ja kindla barrikaadi, mis tatarlaste edasi liikumise tempot vähendas ja Moskva elanikkudele võimaluse andis end vaenlase tulekuks kindlustada ja tarvilikku sõjaväge koguda.

Kesk-Euroopas ja ka Venemaal leidis metsaalasid, kus oli vürstide jahipidamise eesõiguse teostamiseks metsaraiumine keelatud. Meil Eestis oli metsaraiumise keeld seadusega maksma pandud Balti merel asuvate saarte kohta, kus 50 sülla laiusel ribadel mere kaldast arvates, metsad raiumata jäid. See seadus oli avaldatud 1764 aastal ja on ka Balti eraseaduses § 1058 kinnitatud. Sama keelu sisaldavad Vene metsaseaduse § 186 märkused, mis Naissaare kroonumetsa rannaäärse riba kasutamist määravad: «Naissaare metsa raiumine sünnib alates kaldaäärse 50--60 sülla laiusele metsaribast sisse poole ja Põllutööministeerium, kooskõlas lootsi-valitsuse nõuetega, peab kõvasti selle järele valvama, et metsa väline ilme endiseks jääks, niisama ka saare lõuna-osas oleva

metsa sihi väljanägemine». Sellest näeme, et mere kaldal asuvate metsade raiumise keeld oli maksma pandud laevasõidu huvides, et meremeestel võimalik oleks merel kergem orienteeruda.

Nagu kõikidest eelpool kirjeldatud keeldudest näha, oli esialgu metsahoiu ülesandeks metsa kõrvalsaaduste või mõnesuguste muude objektide kaitse. Juba nende esimeste keelude puhul oli seaduseandja peaaesjalikult seltskonna ehk rahva huvisid silmaspidanud. Sellesama liiki keeldude hulka tuleks arvata ka Peeter Suure poolt antud seadust laevaehituse metsade eraldamiseks ja neis kallihinnaliste puude raiumise keeldu.

Teine ajajärk metsahoiu väljakujunemises algas XIX sajandil. Siin sai hoiueesmärgiks mets ise, kuna varem pea rõhk kõrvalasjade kaitse oli. Rohkearvulistes artiklites, kus metsa tähtsust tihti liiast kõrgelt hinnati, rõhutati eestkätt metsa mõju kliimale. Tõendati, et metsa hävinemisega kuivavad allikad, sademete arv väheneb, temperatuuri kõikumised muutuvad suuremaks, õhk läheb kuivemaks, tuuled omavad tihtilugu hävitava jõu, ning metsast laastatud maa muutub lõpuks kõlbmata lagendikuks. Hirmutuseks toodi ette vanade kultuurmaade saatused, näit. prof. Simony omas töös «Schutz- dem Walde» aastal 1878 toob ette Pärsia, Paabiloni, Süüria, Palestiina ja Vahemere rannal asuvate Afrika vanade koloniide saatust: need maad olla kõik omal ajal õitsevas seisukorras olnud, nüüd aga vegetatsiooni hävitamisega kõrbeks muutunud. Palestiina olnud veel keiser Tiituse aeg üks viljarikkamaist maa-dest kogu ilmas; sellest ajast aga, kus roomlased Jeruusalemma piiramisel tarvisminevateks ehitusteks viimased metsad hävitasid alanud ikalduste aeg.

Need olid selle aja vaated ja mõtteavaldused. Praegusel ajal tõendatakse, et metsa olelu küll mikrokliimale suurt mõju avaldab, see on metsaga kaetud maaalale ja metsa lähemale ümbruskonnale, kuna kaugemale ulatava mõju kohta kindlad tõendused puuduvad. Eriti suurt mõju metsade kaitseks avaldas Moreau-des-Jonnes töö «Metsade mõju kliimale» aastast 1825, mis hiljemalt ka sakkeelses tõlkes ilmus ja tõukeks oli metsahoiu küsimuste elavamaks käsitamiseks kirjanduses. Ka «Baltische Wochenschrift'is» leidis artikleid, kus nõuti eraomanikkude õiguste piiramist metsaraiumise asjus. Muude seas esines Tartu Ülikooli bot. prof. Willkom avaliku kõnega ja kirjaliku referaadiga kodumaa metsade alalhoidmise, kaitsemetsade väljaeraldamise ja riigi vahelesegamise kohta. See oli aastal 1872. Neli aastat hiljem ilmus akadeemik Helmerseni

artikkel Peterb. Saksa ajakirja veergudel, mis ka tungivald metsa-
kaitse maksma panemist Venemaa metsade kohta nõudis, laevateede
kindlustamiseks. Kaunis huvitava kokkuvõtte metsahoiu põhimõte-
test toob Arnold sissejuhatuses oma suurema teose Русский лесъ
(Russki les») I köite juures. Siin näeme, et metsal on peale kliima
olude parandamise tähtsuse veel palju muid häid omadusi.

Mets mõjub tervendavalt inimese organismile, puhastades oma
kroonidega õhku mehhaaniliselt, s. o. tolmu ja pisielukaid kinnipi-
dades, osalt keemiliselt, s. o. osooni ja hapniku sünnitades, ning
tervisele kahjulikku süsihappu gaasi vähendades. Metsa hügieeni-
line mõju ei seisa mitte üksi õhu puhastamises, vaid ka selles, et
mets mõjub inimeste närve rahustavalt ja annab tema hingele tasa-
kaalu. Eriti tähtis on sellepärast suurte linnade ümbruses metsade
alalhoidmine. Edasi leiab Arnold, et mets, tervendades inimese
keha ja vaimu, aitab kaasa isamaaliste tunnete tärkamisele. Metsade
ökoonoomiline tähtsus eraomaniku seisukohalt on küll suure ulatu-
sega, kuid metsade riiklik tähtsus on veelgi suurem. Mis sünniks
siis, ütleb Arnold, kui suur Venemaa oleks sunnitud oma suurteks
tarvitusteks metsasaadusi väljastpoolt sissevedama. Siin juures
kriipsutakse uuesti alla ka metsa hävituse hädaohtusid mägistes
maades ning suuremate veeteede ääres.

Arnoldi töö ilmus õieti paar aastat hiljem peale Vene metsa-
hoiu-seaduse väljakuulutamist; selle teose I köite ülesandeks oli,
nagu Arnold ise seletab, metsahoiu-seaduse tarvidust kodanikke-
dele arusaadavaks teha, uusi sõpru sellele seadusele leida, ning
vanadele sõpradele materjali anda metsahoiu idee levitamiseks.

Nagu ülal tähendatud, astus juba Peeter Suur oma käskudega
erametsade kaitseks välja, mis eestkätt nende metsade kohta käis,
mis veeteede ääres asusid. Selleaegne kaitse oli vist üks kõige
kaugemale ulatavatest: erametsad võeti täielikult riigi kasutada
ja riigi kulul peeti seal metsaülemaid ja metsavalve ametnikke.

A. v. zur Mühleni järele leiame, et ka Eestimaal tegi Peeter
Suur erametsade kohta kitsendusi. Katariina I kaotas küll riigi
kulul ülalpeetava erametsade valve, kuid osa muid kitsendusi jäi
maksma. Anna Joannovna ajal astub Vene riigivalitsus uuesti ener-
giliselt erametsade kaitseks välja. Peeter Suure poolt korraldatud
passiivne kaitse muutub rohkem aktiivsemaks: metsade vähenemine
eramaadel peab omaniku poolt ja tema kulul istutamise abil kõr-
valdatama.

Juba Peetri aeg külitati ja istutati metsa, kuid see sündis riigi kulul, näit. Sestroretski lähedusel asuv tammik. Anna Joannovna poolt nõuti esimeses järjekorras tamme, pärna ja vahtra külimist. Suuremaks nõunikuks oli sel puhul metsateadlane Fokel, kelle ettekandel senati poolt korraldus tehti, et Ingerimaa mõisa-metsades külitakse kokku umbes 20 ruutversta osa tamme, missugune ülesanne omanikkude õlgadel lasus. Senati otsuse järele tulid kõik need metsa osad riigistada, mis Fokeli nõuetel pidid saama metsastatud ja kus omanik seda ei teinud.

Katariina II, kes mõisnikkude mõju alla sattus, kaotas kõik need kitsendused, mis metsakaitse huvides tema eelkäijate poolt tehti. Ja siis alles algas laastamine. Erametsade kõrval raiuti ka riigimetsi, sest kindlaid piire ei olnud.

Läinud sajandi keskel pannakse maksma üksikutes maakohdades erametsade kaitseks mõnesugused korraldused: Peterburi ja Tsarskoje seloo kreisi metsades nõutakse kindlat korda, puhtust ja hääd valvet 1878. a., antakse juhtnöörid preemiade maksmiseks neile maaomanikkudele, kes Lõuna-Venemaal (Novorossia kub.) metsa edukalt istutanud või külinud. Aastal 1876 antakse metsahoiu juhtnöörid Jalta, Feodoossia ja Simferopoli kreiside metsade kohta. Kohe peale talupoegade vabastamist tekkisid kaebtused erametsade laastamise kohta: see sündis osalt omavolilise raiumise tõttu valveametnikkude vähenemise puhul, osalt aga omanikkude eneste poolt, kes suuremaid alasid lageraietena kasutasid, oma tulude vähenemist metsa saadustega katta püüdes. Aastal 1864. teeb Aleksander II ülesandeks erametsade laastamise piiramiseks koha peal järelevaatusi teha ning semstvo ja kuberneeridega läbirääkimiste põhjal vastav seaduse kava väljatöötada. Aastal 1867. antaksegi seadus erametsade kaitseks; kuid see seadus on teisest otsast asja võtnud: eraomanikkude huvides käsitatakse vastutusele võtmist omavoliliste raiumiste, karjatamise, metsavigastamise jne. eest. Sel puhul antakse erametsa valvele nii mõneski asjus need samad õigused, mis riigimetsade valveametnikkudel olid. Arusaadavalt, ei piiranud see seadus sugugi omanikkude eneste poolt tehtud metsa hävitust. Keisri soovidele vastutulles seadis tollaegne põllutööminister Selenõi 1865. a. metsahoiu-seaduse kava küll kokku, kuid semstvo ja mõisnikkude kõgudes, viivitati projekti läbivaatamisega, rõhutades, et peasjalikult omavolilised raiumised metsa hävitavad ja et eestkätt siin abi tarvis. Selles mõttes antigi välja 1867. a. seadus. Siinkohal võib ka meelde tuletada neid esialgseid

targutusi, mis Liivimaa rüütelkonna ja kindralkuberneri vahel sündisid metsakaitse mõtte teostamisel. Pikemalt sellest võib leida A. v. zur Mühleni «Beitrag zur Frage über den Waldschutz gegen die Waldbesitzer». Kui teha sellest lühike paarisõnaline kokkuvõte, siis oleks meie mõisnikkude selleaegne väide, et metsa hävituse põhjuseks on viisa kimpude ja muu sellekohase materjali metsast lõikamine.

1875. a. võeti kõrgemate riigiasutiste poolt uuesti küsimus üles, kuidas erametsi laastamise eest hoida. Paar aastat hiljem oli metsahoiu-seaduse kava küll koostatud, kuid vastasrinna mõjul heideti see jällegi kolikambriisse; põllutöoministeeriumi energilise vahelesegamise tõttu saadi siiski lõpuks nii kaugele, et metsahoiu-seadus, mis üldpõhimõtteid sisaldas, aastal 1888 — 4 apr. keisri poolt kinnitati ning maksma pandi. 1888. a. metsahoiu määrused on paigutatud metsaseaduse V raamatusse § 710—760. Peale seda on juurde lisatud metsaseaduse VI raamatus §§ 787, 788, 814 ja 815. Vastavad täiendused on tehtud ka rahukohtu nuhtluse seadustes, kus sel puhul juurde lisati §§ 57², 57³, 57⁴, 57⁵, 57⁶, 57⁷, 57⁸.

Kogu need seadused on praegu maksvad meil Eestis, olgu küll, et samas seaduses ettenähtud asutised, metsahoiu-komiteed, meil puuduvad.

Peatume seaduse enese juures. § 710 järele käivad hoiuseaduse alla kõik metsad, nii riigi, kui ka eraomanikkude, niisama ka kogukondade, linnade ja mitmesuguste asutiste päralt olevad metsad; välja jäid ainult Põhja-Venemaa ja talupoegade metsad, mis neile antud põllupinna suurendamiseks.

Järgmisest paragraafist selgub, et metsahoidu soovitakse teostada kahel viisil: 1) keeldude ja karistuste abil laastamise puhul ja 2) preemiate ja mitmesuguste ergutavate abinõudega metsasoetamise puhul. Peab tähendama, et esimestele, s. o. keelu abinõudele on metsahoiu seadustes kaugelt rohkem ruumi pühendatud, kui ergutavatele abinõudele. Vene seaduste järele jagunevad kõik metsad kaitse suhtes kolme liiki: kaitsemetsad, veekaitsemetsad ja hari-likud mitte-kaitsealused metsad.

Kaitsemetsadeks võivad olla § 713 põhjal metsad ja võsastiigid: 1) kui nad kinnitavad tuiskliiva ja takistavad selle edasi-liikumist merekallastel, laevateede, parvetusjõgede, kaanalite ja kunstlikult rajatud veekogude kallastel. 2) Kui nad kaitsevad linnu, külasid, raudteid, šosseid ja postiteid, niisama ka kultuur-maalasid tuiskliiva eest; niisama ka need metsad, millede hävitamisel võib

tekkida tuiskliiv. 3) Kui nemad kaitsevad laevateede, jõgede, kanalite ja allikate pervi allavarisemise, ärauhumise ja jää vigastamise eest, ning 4) kui need metsad ja võsastikud kasvavad mägedes, järskudel kallastel ja mäeseljakutel, takistades mulla ja suurte kivide allavarisemist, maapinna ärauhumist, ning laviinide ja kiire vooluga ojade tekkimist.

Kaitsemetsadeks eraldati ka talupoegade metsi ning Põhja-Venemaa metsad, kus harilikult ei pandud maksta metsahoiuseaduseid. Meil Eestis on kaitsemetsi leida Riia lahe kaldal Tahkuranna, Häädemeeste, Orajõe piirides lõunapool Pärnut, ja põhjapool Audru ning Tõstamaa metsades, edasi Peipsi järve põhja kaldal Rannapungerja ja Alajõe raioonides, Soomelahe kaldal Hariu- ja Virumaa piirides, ning Hiiumaa põhja-rannikul, Kärkla metskonna piirides. Üldiselt oli Eestis 1912 aastal Vene metsadepardemangu aruande järele kaitsemetsi: Harjumaal 9 metsandikku 758 ha pindalaga, Virumaal 20 metsand. — 675 ha, Läänemaal 5 metsand. — 2079 ha ja Pärnumaal 8 metsand. — 9201 ha. Seega kokku 42 metsand. pindalaga kokku 12713 ha. Kõik need metsad olid peamiselt rannaäärsed männimetsad. Sarnastes kaitsemetsades olid harilikult § 716 põhjal lageraided, kännujuurimised karjatamine ja metsapõhu korjamine keelatud. Ilma majanduskavata kasvavate puude raiumine kaitsemetsades oli täiesti keelatud. Majanduskava kokkuseadmine sündis (M. S. § 719) riigi kulul. Kui raiuti ilma kavata, või viimasega mitte kooskõlas, siis langes metsa omanik karistuse alla: temalt võeti raiutud metsa-materjal ära, siis nõuti nende hind sisse ja peale selle pidi ta trahvi maksta, mis võrdus raiutud puude ühekordsele taksi hinnale, mis kohaliku, kõige madalama taksi järgu järele arvati. Kordus sarnane seadusest üleastumine siis oli trahvi kahekordne (Rah. Nuht. S. § 57²). Kuna kaitsemetsad üldmajanduslikest metsadest lahus arvestati ja metsaomanikud siin omas kasutamise õiguses õige piiratud olid, siis ei võinud riigi valitsus neilt ka iseäralisi väljaminekuid kaitsemetsade korraldamise, korrashoidmise ja kasvatamise suhtes nõuda (M. S. § 717, 719). Kui aga mõnesugune talitus kaitse suhtes möödapäsemata tarvilik oli ja metsa omanik selle teostamisest loobus, siis jäi riigivalitsusel õigus metsa omandada seaduses ettenähtud hindamise järele. Kuid endisel omanikul oli lubatud metsa 10 aasta kestvusel riigilt tagasi osta, saadud ostusummat ja riigi poolt tehtud kulused 6% suuruse lisaga riigile ära makstes (M. S. § 718).

Meil kodumaal tuleks võtta kaitsemetsade eraldamise küsimus uuesti läbivaatamisele: on kohti, mis tuleks kaitsealadeks tunnistada. Peipsi järve põhja kaldal liikudes Rannapungerja, Alajõe ja Remnika, külade raioonis, võib näha, kuidas siin liiv, kohati veel karja tallamise tõttu on liikuvus seisukorras. Remniku külas on leida küla hooned, mis nüüd täiesti liiva alla maetud. Muuseas oli minul juhus jälgida eelnimetatud küla juures Viru maakonna metsaülema hra Kuusega toominga põõsaid, mis edukalt liiva liikumist takistasid: sel määral, kuidas liiv toominga kinni kattis, ajas viimane ikka uusi ja uusi harusid laiali, selle juures võttis üks põõsas oma alla mitme ruutsülla suuruseid välju. Näib, et toomingas on küllalt kohane istutusmaterjaliks luidete kaitsevallide asutamisel.

Ka sisemaal, Tallinna raioonis ja Virtsjärve kagu osas tundub tarvidust vähemate alade kaitsemetsade eraldamiseks. Liikuvat liiva võib leida veel Hiiumaal, nii põhja-, kui ka lääne-rannikul ja ka vähemal määral Kihnu saarel.

Siin juures avaldan oma arvamist, et endine veneaegne viis, mille järele kaitsemetsades valikraiet nõuti, kus ainult teatud jämedusega puud raiumisele tulid, küllalt männi metsade iseloomule ei vasta. Oleks vist kõige parem väiksete ruutude meetodi juurde jääda, ehk raiumist vähemalt kitsate ribadena ettevõtta.

Mis puutub veekaitse-metsadesse, siis olid need määratud veeteede ja veekogude reguleerimiseks, et laevasõidu jõgedes suvine veepind ei alaneks. Veekaitse-metsad rajati neis kohtades, kus suuremaid jõgesid veega varustavad järved, sood ja allikad asusid. Meil Eestis sarnaseid kaitsealuseid metsi ei leidunud. Hariikkude mittekaitsealuste metsade kohta oli metsahoiuseaduses ka palju kitsendusi: metsaomanik ei tohtinud metsamaad muuks otstarbeks (põllumaaks, heinamaaks, karjamaaks jne) muuta; temal ei olnud lubatud noores, kuni 15. a vanuses metsas omi loomi karjatada ehk teistele seal karjatamist lubada, erandiks oli kui mets enne 15 aastat üle 4. ars. kõrgeks sai, vastasel korral langes ta karistuse alla: iga saja ruutsülla muuks maaks ümbermuudetud metsapinna pealt tuli trahvi maksta 50 kop. kuni 5 rbl. (R. N. S. § 57⁴) ja karjatamisel maksis ta trahvi üldisel alusel omavolilise karjatamise trahvi takside järele (R. N. S. § 57⁵). Soovis metsaomanik metsapinnast mõnesugust põllumajanduslikku maad teha, siis tuli temal (M. S. § 721) metsahoiu-komiteelt selleks luba nõutada. Metsahoiu-komitee võis seda lubada ainult järgmistel tingimistel: (M. S. § 720) 1) kui maaparandamise töödeks

on tungivalt vaja põllumajanduslikkude maade suurendamist, 2) kui metsaala on kavatsetud ümbermuuta viinamarja väljaks või viljapuude aiaks ning ajutiseks kasutamiseks põlluna, kui see metsa loomulikule uuendusele kaasa aitab. Sellejuures oli metsaomanik kohustatud kindlaks määratud tähtjaks metsakultuure tegema, 3) piiride õiendamisel, teede rajamisel või mitmesuguste ehituste kruntideks, 4) piiride rajamisel, 5) maa üksuse jagamisel, kui jagamist ilma metsa pinna vähenemata võimata teostada, 6) üleribalise maapidamise likvideerimisel, 7) juhusel, kui mõni muu ala (kõlbmata maa, heinamaa, põllumaa) vastavas suuruses metsastatud ja kultuurid juba 3. aastaseks saanud ning seal juures täiesti elujõulised, 8) noort kultiveeritud metsa väljapool metsapiiri (mitte metsa alal), mis all 20. aasta vana ning kui selle asutamine ei ole sündinud metsa pinna arvel, s. o. metsa pinna vastava vähendamise, 9) vähemaid ehk väikse väärtusega metsatükke ja võsastikke, 10) juhusel, kui metsa-ala on kavatsetud tükeldada vähemateks talukohtadeks. Kogu kõikide nende 10 juhuse puhul peab metsahoiu-komitee selle järele valvama, et antud maakohas metsa pinna üldine vähenemine liig hädaohlikuks ei muutuks. Seal juures jäi metsahoiu-kom. õigus sarnast metsa laastamist järk-järgult lubada (§ 721), selle järgi, kuidas laastatav maa palves esitatud motiividele vastavalt kultiveeritud. Kui palve sisseantud oli ja metsahoiu-kom. 6 kuu kestvusel vastust ei saatnud, siis oli palujal õigus oma soovi teostada, muidugi ainult palves ettenähtud piirides. Peale selle oli igas metsas laastavad raiumised keelatud, kus juures laastavaks raideks (M. S. § 722) arvati sarnased raiumised, millede puhul puutagavara ärakurnati, loomulik uuendus võimatuks muutus, ning raiekohad lagendikuks jäid. Metsa laastamise puhul mittekaitse-metsades pandi metsahoiu-kom. ehk viimase poolt volitatud riigimetsa ülema poolt raiumine ajutiselt seisma. Metsahoiu-kom. võis sel puhul metsaraiumise pikemaks ajaks ära keelata. Harilikult kestis raiumise keeld nii kaua, kuni metsa omanik lihtsustatud majanduse kava esitas. Kui sarnase esitatud plaanile ühe aasta kestvusel metsahoiu kom. otsust ega vastust ei järgnenud, võis omanik jälle raiumisele asuda (M. S. § 724). Sealjuures võis metsahoiu-kom. metsaomanikult nõuda laastatud maa-ala teatud tähtjaks metsastamist (M. S. § 725). Ei sündinud see, siis jäi metsahoiu-kom. õigus seda ala omaniku arvel täis küllida ehk istutada. Muud karistust esimesel korral laastamise puhul ei järgnenud. Kui aga omanik ajutisest keelust hoolimata raiumisele asus,

et peale lihtsustatud majanduse kava kinnitamist raiumist väljapool lubatud piire ettevõtta, siis võeti temalt raiutud metsamaterjalid ära, ning ta pidi ka materjali hinnale võrduva trahvi maksuma (R. N. S. § 57²). Igasugust raiumist mis lihtsustatud majanduse kavaga kooskõlas oli, ei arvatud kunagi laastavaks raiumiseks (M. S. § 723). Ülalnimetatud seadused ei olnud mitte üksi erametsade, vaid ka riigimetsade kohta maksvad. Kui riigi metsavalitsusel on tarvidus mõne uue vahikonna avamisel metsavahi palgamaaks metsapinna arvel maad võtta, siis tuli see asi ka metsakaitse-kom. harutamisele. Niisama ka igasugused küsimused maade vahetamise ja asunikkude kohtade väljaeraldamise suhtes. Seaduse § 720 oli küll jätnud palju igasuguseid võimalusi metsa laastamiseks, kuid pärastiste seletuste ning Põllutöoministeeriumi ja Mets. Dep. juhtkirjade järele võis loota siiski, et erametsad küllaldaselt kaitset leiavad.

Igal kubermangul oli eraldi komitee. Enne ilmasõda koostati küll uus projekt, kus ka kreisi komiteed ettenähtud olid, kuid seda projekti ei suudetud maksuma panna. Metsahoju-kom. omas koosseisus oli õige mitmekesine: siin olid esitatud kõik asjast huvitatud. Komitee eesotsas seisis kuberner. Kuberneri puudumisel oli komitee eesistujaks tema asemik — viitse-kuberner. Komitee liikmeteks olid: sama kubermangu mõisnikkude esimees, ringkonna kohtu esimees (ehk üks selle kohtu liigetest sama kohtu üldistangu määramisel), Toomi-maade valitsuse esimees (ehk viimase määramisel üks tema abidest või metsarevidentidest), üks metsa revident, semstvo valitsuse esimees, udeelide valitsuse ülem, kubermangu valitsuse alaline liige (ehk selle valitsuse alaline liige rahva asjades), kaks metsaomanikku. Viimased kaks liiget olid valitavad kub. semstvo kogu poolt. Seal, kus semstvo valitsus puudus, määrati siseministri poolt kahe viimase valitava esitaja ja semstvo esimehe asemel kolm liiget kohalikkude metsaomanikkude hulgast kuberneri ettepanekul, mis oli kooskõlastatud mõisnikkude esimehe arvamiselega. Kui harutusele tulid veekaitse-metsade küsimused, siis kutsuti istangust hääleõigusega osavõtma veel teedeministeeriumi esitaja (M. S. § 736.). Komitee istangud ja asjaajamised tuletasid meelde kohtu istanguid. Edasikaebusteks olid teatud tähtajad; asja harutamisest ja koha peal toimepandud juurdlustest teatati asjast huvitatule. Viimane sõna oli Põllutöoministril ehk selleaegse nimetuse järele põllutöö ja maa korralduse peadirektoril, kellele komitee otsuste kohta edasi kaevata võis. Edasikaebus tuli aga komi-

tee kaudu teha. Otsused olid seaduslikud ainult siis, kui peale eesistuja olid koos veel vähemalt neli liiget. Komitee asjade ajamine oli Toomimaade valitsuse esimehe ülesanne, kellel selleks eriti sekretäär ja tarbe järele ka veel abitööjõudu anti. Kaitsemetsade ja muude sellekohaste küsimuste algatajateks võisid olla: kubermangu ja kreisi semstvo valitsused (või neile vastavad asutused muudes maakohdades), teedeministeeriumi asutused udeelide ja Toomi-maade valitsuse asutused. Otsused põhjenesid koha peal toimepandud järeldaotustel, mida teostasid metsahoiu-kom. volinikud ja riigi metsaülemad, sellest omanikule 7 p. varem teadustades. Ülevaatusse protokollist tuli kohe koha peal omanikule ehk selle volinikule ära kiri anda; viimasel oli õigus 30 päeva kestvuselt seletuskirjaga esineda ja enne seda tähtaega ei võtnud komitee asja harutusele. Istangu päevast teadustatakse jälle asjast huvitatud metsa omanikule ja sellel on võimalus ka suusõnaliste seletustega esineda. Otsusest teadustatakse temale politsei kaudu ning kuulutatakse kolm korda kohalikus kubermangu ametlikus teatelehes. Edasikaebus võib sündida 2 kuu kestvuselt teadande kättesaamise päevast alates (M. S. § 743, 744, 745, 746, 747, 756.). Metsahoiu-seaduse järeldaotus oli jaotatud riigimetsavalitsuse, politsei ja talurahva valitsusametite vahel (M. S. § 754.).

Eesti valitsuse esimesel aastal, kui erametsad alles riigistamata olid, ja laastamise hädaoht kõige suurem, tuli õige sagedasti metsahoiu-seadusi abiks võtta. Et ühes põllumaadega ka metsad lähemas tulevikus riigistatud saavad, oli teada nii metsaomanikkudel, kui ka vallaesitajatel. Esimesed vaatasid, kuidas veel päästa ja rahaks muuta, mis vähegi saab, kuna teised jälle selle eest hoolt kandsid, et vallale midagi järele jääks, et tulevikus ehitusmaterjale mitte kaugelt vedada. Peab tähendama, et vallavalitsused vahel liig energiliselt asja algatajatena esinesid: nähti laastamist ka seal, kus laastamisest juttugi olla ei saanud. Metsahoiu-komitee osa etendas põllutööminister, milleks temal M. S. § 734 põhjal teatud õigused. Kohapealseteks volinikeks olid M. P. poolt maakondadesse määratud volinikud, keda 1919 a. sügise pool suvet maakonna metsaülemateks ümbernimetati.

Üheks suuremaks ülesandeks oli meil metsalaastamisi jälgida, ajutist raiumist seisma panna ning vastavate ettepanekutega Metsade Peavalitsuse kaudu esineda. Peab tähendama, et sarnane protseduur oli küllalt vastav sõjaaegsetele nõuetele, asjade käik sündis kiiresti, hulga rutem, kui vanasti metsahoiu-komitee kaudu. Siis järg-

nes metsade riigistamine. Sõda lõppes. Endistest erametsadest jäi ainult väike osa järele mis kogu Eesti metsadest (talupoegade karjametsi arvestamata jättes) ligikaudu 15% välja teeb. Paistab, nagu ei oleks ka nüüd selle uue korra juures enam tarvilik metsahoiu-kom. ellu kutsuda.

Eesti Vabariik on erametsade kaitseks maksimaalse sammu teinud, mis riigivalitsus üldse teha saab: tema on need oma valve ja ühtlasi oma kasutada võtnud, nii nagu seda Peeter Suur jõgede ääres asuvate metsadega tegi. Ja on tõenäoline, et ainuüksi põllupinna riigistamisel, ärevuse ja sõja tagajärjel kitsikusse sattunud omanikud vaevalt metsaraiumises piiri oleks pidanud. Nagu juhused enne ilmasõda näitasid, ei suutnud metsahoiu-komitee kunagi õigel ajal end vahele segada. Järelevaatajatel, riigi metsäulematel, oli oma eneste metsades küllaltki tegemist ja kohalik vallarahvas oli, suures enamuses, omas kaebustes kaunis ettevaatlik.

Arvesse võttes, et enne ilmasõda ligikaudu 25% kogu erametsadest lihtsustatud majanduskavade alusel töötasid, võib järeldada et neis omal ajal esines laastava iseloomuga raiumine. Peale sõda oleks see arv küll kolmekordseks tõusnud. Ja see lihtsustatud kava jätab iseenesest nii mõndagi soovida. Selle järele on luba raiuda leht ja segametsast iga aasta $\frac{1}{30}$ osa metsapinnast, okaspuu metsades $\frac{1}{60}$ osa. Kus aga vana metsa rohkem, seal võis normi veel suurendada. Endine Tartu maakonna metsäulem hra Karu nimetab seda kava kaunis õiglaselt metsalaastamise kavaks, sest 30 aastase raieringi juures võib saada ju ainult kaika puid. See on seletatav Vene metsahoiu-seaduse väljaandja sooviga, et metsad üldse hävineks. Mida sealjuures omanik raiub, see oli seaduse andjal ükskõik.

Metsade riigistamise võimalust teatud juhustel näeb ette ka M. S. § 718, ning Vene seaduste kogu X köide § 575–580. Sarnast võõrandamist on ka muude riikide seadustes leida, näiteks Prantsusemaa *ordonance réglementaire* aastast 1827 § 140.

Riigivalitsuse käes peaks end aga metsad täiesti kindla kaitse all tundma, iseäranis, kui tegemist on demokraatliku ja kultuuriliselt relatiivselt kõrgel tasapinnal oleva riigiga. Riigi-metsade kasutamise korda määravad maksivad üldised voolud ja metsavalitsust juhtivate isikute vaated metsapolitika alal. Kui on kõrvalekaldumisi, mis riigi ja seltskonna huvidele ei vasta, siis tõstab seltskond kohe häält. Satub üks, valitsusele lähemal olev klass metsa kasutamise suhtes soodsamatesse tingimustesse, siis tõstab vastasrind tingimata kohe häält. Ja kui ka leiduks paar klassi, kes omavahel kokku leppi-

des ja üleolevat seisukorda kasutades metsa raiumise kuidagi anormaalseks teevad, siis leidub tingimata kolmas erakond, kes hoiatava hädakisaga korra jalule püüab seada. Küllalt kainelt rajatud, riikliku metsapolitikaga on metsahoid teostatud eriti siis, kui metsad pea kogu ulatuses riigi käes. Sel puhul paistab metsahoiukom. ellu kutsumine tõesti ülealusena, ka oleks see asjatu aja ja raha kulu.

Metsahoiu-seaduse teostamine seal, kus see tarviline, võiks ju jääda endiselt põllutööministri kätte, sest temal on tarviduse korral nõuandev asutis — ministeeriumi nõukogu. Kuid siin on saatuslik raskuse keskpunkt. Minister peaks olema sealjuures sedavõrt erapooletu, et saaks rahuldatud igasugused huvid ühtlaselt, nagu see oli metsahoiu-kom. Suudavad seda aga meie ministeeriumi eesotsas olevad isikud? Ja kui see nõnda, siis oleks ikkagi mõni komisjon parem, kui üksik otsustaja. Ja neid küsimusi, mis erapooletult metsahoiu-seaduste põhimõtetele vastavalt lahendada tuleb, leidub ka praegugi. Kaitse- ja veekaitse-metsade väljaeraldamine võib küll täiesti ilma mingi vahelsegamata riikliku metsade keskvalitsuse poolt sündida, kuid metsa pinna eraldamine muuks maaks on küllalt tähtis küsimus, et seda ühekülgselt ei võiks otsustada. Maaseaduse § 23. järele tuli metsa üldpind muutmata jätta. Sellest ei ole aga kinni peetud. Planeerimise korras on kuni 1924. a eraldatud ligikaudu 36,5 tuhat tiinu metsa ja põllutööministri korraldusel eraldi peale selle veel 18,5 tuhat tiinu, seega kokku ligi 55 tuhat tiinu, see on ligikaudu 8% riigi metsade üld-pindalast.

Kui sündmuste käiku lähemalt jälgida, siis peab tunnistama, et suur arv metsapinna eraldamisest ei vasta meie maa seadusele. Siin ei ole üksi mitte liiga kiirelt ja järelmõtlematult, vaid otsekohe seaduse vastaselt talitatud. Kui maareformi teostamine veel samas tempos edasi läheb ja metsamaid edasi planeeritakse, siis võime 6 aasta pärast metsade suhtes täielise pankroti väljakuulutada. Palju kahju on sündinud metsadele metsa servade äralõikamisega; sellele järgnesid tuulemurrud ja siis putukad. Putukate ilmuniseks ei ole alati tarvis, et puud heidetud saaks, on küllalt, kui tuul nad lahti õõtsutab.

Iseäranis ebanoormaalne paistab olevat metsast osade välja-planeerimine kruntide asutamiseks. Sellejuures on riigimetsadele suuremad kahjud sündinud, näit. suurem tuulemurd Orajõe metskonnas. Enne kui metsast põllumaad asutada, oleks tarvis kõikide

seniste põllumajanduslikkude maade kasutamine läbiviia. Edasi oleks tarvis jälgida küsimust, mis on meile annud endised metsapinnast asutatud talukohad. Sarnast võtet tarvitasid ju ka enne ilmasõda osalt riigi metsavalitsus, osalt põllupanga mõisad. Riigi metsavalitsuse poolt on juba paarkümmend aastat tagasi siin ja seal väikesi rendi kohti metsa servale aetud. Mõnes kohas tuldi sõduritele vastu, mujal sooviti sel teel metsatööde jaoks soodsat tööjõudu saada. Sarnane eraldamine on tehtud Toris, Võllas, Holstres, Saaremaal ja teistes kohtades. Eraldatud kohtadest on ainult väike osa kultuurmaaks muudetud. Suurem osa kasutatakse aga kas võsastikuga kaetud karjamaana või viletsa heinamaana. Nii näit. Soldati küla Toris (end. kv. 27). ja suurem jagu Võlla metsas heinamaaks eraldatud tükke. Võrreldes saadud rendi suurust metsamaa rendiga, näeme, et siin midagi võita ei ole. Järelepärimiste peale mõnest endisest riigi metskonnast selgus, et ligi pooled paarikümne aasta eest asutatud kohtadest kiratsevad ja ainult vähesed on täiesti elujõulised. Asjaolu, et metsa alt võetud maapind saja aasta kestvusel kogutud huumuse rohkuse tõttu esimesel kolmel, neljal aastal peale vana metsa raiumist hääd rohukasvu annab ei tohiks mitte olla kalkulatsiooni aluseks. Ja need kohad asutati sel ajal, kui kändude juurimise töö veel end äratasus ja kus igaüks seda teha suutis, sest sarnaseks tööks tuleb ju ikka abijõudu palgata. Praegu suudavad kännu juurimist suuremal määral ette võtta ainult jõukamad mehed. Laiksaare metskonnas on metsaülema Raeksoni käest saadud andmetel 3 a. kestvusel siiski ligikaudu 10% metspinnast kõlblikuks põllumajanduslikuks maaks muutunud. Kui sarnanes tempos nende kohtade kultiveerimine edasi läheb, siis võiks ju veel rahule jääda. Kuid paljud neist asunikudest on täiesti mureta, kari annab ka kändude vahelt tulu küll, mis odava rendi äratasub. Rahvamajanduslikult vaadates oleks suuremais metsamassiivides see ainult siis lubatav, kui eraldatud maa tõesti kultuurmaaks muutuks. Kogu selle asjaga tuleb esialgu äärmiselt ettevaatlikult ümberkäia: kui metsapinnast antud kännustik viletsa kasvuga karja- või heinamaa võsastikuks jääb, nagu see varemalt sündinud, on see meile rahvamajanduslikult kahjulik.

Mis puutub endistes põllupanga mõisatesse, siis võib seal mitte agraar edu sammusid, vaid ainult maaga hangeldamist leida. Sattus mõni mõisa omanik täbarasse seisukorda, kus ka võlgade tegemine raskeks muutus, siis otsiti võimumeeste hulgast mõni vana tädi või onu ja see sahkerdas vahekasuga mõisa põllupanga kätte.

Viimasel oli aga šablooniline võte, põllumajanduse tõstmise ette-
kändel tükeldati mets kruntideks, likvideerides vanu metsa taga-
varasid; pool-laastatud alad läksid asunikkudele, selle juures teenis
omakorda jälle mõni agent. Ka panga maadel asutatud kohtadest
on ainult üksikud suutnud korralikeks taludeks väljakujuneda. Vene
metsahoiu - seaduse järele ei loetud talukohtade metsi hoiu-
alusteks.

Kadastril andmete järele oli Eesti taludel (omanikud ja rent-
nikud kokku) metsi ligikaudu 135.000 ha. Kuni 1924. a. on
juurde planeeritud metsapinda 60.000 ha osa. Seega on talu-
maadel metsa alla kuuluvat maad ligi 200.000 ha kadastril metsa.
Nagu järelepärimiste peale kuulnud olen, ei ole praegustes rendi-
lepingutes metsast enam juttugi, kõik on karjamaaks muutunud.
Ka siin tundub justkui midagi puuduvat. Vast oleks otstarbekoha-
sem talupoegade metsi metsamaana arvestada, see juures nende
kohta hoiuseadust maksuma pannes. Eriti tarvilik oleks see asu-
nikkude metsade kohta, sest siin on küllalt juhuseid, kus metsaga
hoolimatult hangeldati. Vanemate kohapidajate kohta võib ju en-
nem loota, et nad oma metsa väärtusest küllalt aru saavad ja teda
hävitama ei hakka. Võib olla ei ole Venelt päritud metsahoiu
-seadus küllalt otstarbekohane meie väikepõllupidajate suhtes. See
tuleks muuta. Metsaseadus tuleb nii kui nii meie oludele vas-
tavalalt ümbertöötada ja sel puhul võiks ka metsahoiu-seadust paran-
dada. Mida varem, seda parem. Näib, et ergutavatele abinõudele
tuleks enam rõhku panna. Ka Vene metsahoiu-seaduses leidub
sellekohaseid abinõusid (§ 727 733), milledest olgu nimetatud järg-
mised: kaitsemetsad olid vabastatud maamaksudest, metsakultuu-
rid olid neist maksudest vabad kuni 30 aasta vanuseni; kohtade
väljaostmisel sai metsakultuuride pindala ostumaksust vabastatud;
metsavahfidele ja metsaülematele, kes agarust metsakasvatamise
alal ülesnäitasid, annetati rahalisi, kui ka muid preemiaid; peale
selle said eraomanikud riigi metsavalitsuse poolt metsakasvata-
miseks soodsatel tingimustel puude seemet ja istutusmaterjale.
Ka meil võiks vähendada maamakse metsade pealt ja anda rohkem
autasusid eeskujuliste metsakultiveerimiste eest, seada instruktoreid
amettesse, korraldada mõnepäevalisi kursusi ja koolides istutamise
päevi, trükkis ilmutada kõigile kättesaadavaid populaarseid juhtkirju
ja tarvitada muid sellekohaseid ergutusabinõusid. Võib loota, et
need abinõud mõjuks vast enam, kui igasugused keelud ja karis-
tused.